

Pótvizsga

A festményen Móra arcása. Az igazgató kávét hozat. Körtöljük.

— Mi hozott ide? — kérdezi az igazgató.

— A kíváncsiság.

— És mire vagy kíváncsi?

— Még nem tudom. Talán arra, hogy van-e méterrúd az iskolában?

Az igazgató megfordul a fotelban. Eimosolyodik.

— Kalcinált szóda?

— Megfogtál. Tényleg az jutott eszembe. Meg eszembe jutott 1958 áprilisa is. Intőt vittem haza a suliból. Apám leültetett egy székbe, és olyan hal-kan, hogy alig hallottam, azt mondta: „Még egy ilyen, és inasnak adlak.”

— Mire gondoltál akkor?

— Ha jól emlékszem, semmi. De félttem egy kicsit, apám a nagyon fenyegető dolgokat mindig sutogva mondta ki.

— Nézd, méterrúd nincs, de nézz körül az iskolában. Van már címe a riportodnak?

— Munkacíme van. A munkásosztály utánpótlása hetente háromszor a hatszázasba megy... Valami ilyesféle gondoltam.

Búcsúpillantás Móra arcására. Móra mosolyog.

Vissza a legendáriumból a valóságba.

Az ajtón tábla: Villamos mérőlabor. A tábla mögött tantee-rem tanárral, diákokkal. Gyakorlati óra a villanszerelőknél. Tucatnyi gyerek egy asztal körül. A vezetékek föllepő ellenállás mérését tanulják.

Tizenöt éves srácok, ha a szakma presztízseről faggatnak őket, meg sem értenek, mire vagyok kíváncsi. Játsszunk. Versenyeznek a szakmák, hányadik a villanszerelés?

Dobogón van. Ez a summázat. A villanszerelés, ha nem is a legmenőbb szakma, véli a srácok kupaletanácsa, azért a jobbakközé tartozik.

— Miért éppen ezt választottátok? — kérdezem.

Kezdetben csend, aztán tétova válaszok. Ilyesféle: apukám tanácsolta, ide vetek föl, és végül a leggyakoribb: szeretek barkácsolni.

Az utóbbit csodálkozom plet, de körutam meggyőz, valóban a legtipikusabb szempont — ha nem utólag találták ki a srácok? —, szeretek barkácsolni... Ezt mondja lakatos, csőszelő, mindenki.

A tanár, akitől az „ügyeletes” divatszakkárról érdeklődöm, azt mondja:

— A legtöbb gyerek manapság karosszéria-lakatos akar lenni, a második a népszerűségi listán a szobafestő-mázoló. A szülők hatására gyanakszunk. Ha sok a kocsis, sok a koccanás, márpedig sok a kocsis... A szobafestők pedig sokat keresnek, mert hétvégeken maszekolnak...

A kereseti lehetőség erősen foglalkoztatja őket. Egy másodikos osztály — gépszerelők lesznek a fiúk idővel — matematika óráján fel is bocsátottam a szondát: mennyit kell keresni ahhoz, hogy azt mondhasunk, közepesen jól élünk. Túl nagy vita nem volt. Általában úgy vélekedtek, hogy a megfelelő életszínvonalhoz személyenként háromezer forintot jövedelem szükséges.

A tanár visszakérdezte egyiküket. Hogy is van ez az ó család-jában. Kiderült, hogy alig több, mint a fele jut ennek az összegnek egy személyre.

— Akkor? — kérdezte a tanár.

A srácok ingatták a fejüket, a kérdezett pedig valami olyasfélért mondott, hogy annyit szeretne, annyi kellene.

F. bácsi tíz éve ment nyugdíjba. Amikor elmondtam neki, hogy hol jártam, s miről beszélgettem az ipari tanulókkal, elmerengett.

— Tudod, én munkügyi osztályvezetőként mentem nyugdíjba, s nagyon vártam már, hogy nyugdíjba mehessek, mert mun-

kaerőhiányos világban nagyon nehéz ám munkaügyi osztályvezetőnek lenni.

— Sejttem.

— A gondok 1964–65 táján jelentkeztek. Addig nem volt sem fluktuáció, sem munkaerőhiány, de azután? Kőművest, ácsot, tőfödőt lasszóval sem lehetett fogni.

— És a szakmunkástanulók?

— Aki jelentkezett, annak teljes bizonyítványa volt. Ez volt a jellemző. A kettes, bizony. (Az iskolai statisztika tanúsága szerint a tavaly beiskolázottak közül egy volt jeles rendű az általános iskolában, húsz jó, 250 közepes bizonyítványt hozott, a többi elégséges bizonyítvánnyal jött.)

— Azt látom — emelte fel az ujját F. bácsi —, hogy valahol félrementek a dolgok. Az én időmben az, hogy valaki iparos, az rangot jelentett, tekintélyt. De már régóta nem jelenti azt.

— Tudja, hogy mit keres ma egy jobb helyen egy jobb szakmunkás, F. bácsi?

— Tudom, fiam, majdnem hogy annyit, mint egy nehéz fizikai munkát végző segédmunkás, és ez baj...

— Láttál valami extrát? — kérdi az igazgató.

— Egy iskolát láttam. Olyan, mint bármelyik másik.

— Nem erre számítottál?

— Isten tudja, hogy mire számítottam. Mocorgott bennem a téma; íme a munkásosztály, így nevelődik; de ez nem jött be. Voltam egy szakrajzórán, ahol a műszaki dőlőtömbírást tanulták a srácok, s a tanár felvilágosított, hogy a szakrajzra azért van szükség, mert anélkül nem tud rajzot olvasni senki. Láttam szertárakat, korszerű szemléltető eszközöket, meg tudtam, hogy az oktatók zöme mérnök, de rendelkezik pedagógiai képesséssel is.

— Gondjaink azért persze vannak — töpreng el az igazgató. — Az elsősöknél magas a bukási arány. Például. A követelmények magasak, a hozott tudás és képességek pedig...

— A ma szakmunkástanulóiból lesz a jövő szakmunkásgárdája, milyen lesz? Tudományos-technikai forradalomban élünk, azt mondogatjuk, hogy a tudás el-évül, egy szakmunkásnak életben legalább háromszor újra kellene tanulnia szakmáját. Képesek lesznek ezek a fiúk erre?

A kérdéssor elméleti. Az elmélet próbája pedig... Kérdőíveket nézegetek. Néhány éve végzeteknek küldte ki őket az iskola.

Nézzük előbb a tényeket. A megkérdezetteknek több mint fele egy-két év alatt legalább

egyszer munkahelyet változtatott. A legtipikusabb okként a jobb keresetet jelölte meg. A döntő többség az elméleti képzést elegendőnek, a gyakorlatit nem megfelelőnek ítéli meg.

(Érdekes jelenség ugyanakkor: a gépszerelők közül igen sokan hagyták el a szakmát, hivatásos gépkocsivezetők lettek.)

Volt a kérdőívben egy ilyen rovat is: Egyéb megjegyzés. Néhány egyéb megjegyzés: „Az eddigi tapasztalataim szerint a gyakorlati munkák oktatása, mind a repülőtéren, mind a vállalatnál nagyon sablonos és nagyon alacsony szintű volt. Ezt még az is tetézi, hogy az oktatók és régi-bi szakmunkások szinte gátolják a fiatalok szakmai fejlődését, emiatt alakul ki rossz munkahelyi légkör, ami miatt én is felerélttem a szakmámat egy másikra.” (Karbantartó-lakatos, második szakmát tanul a szakmunkások szakközépiskolájában.)

„Talán azt kellene gyakorolni az iskolában, ami tényleg szakmunka, nem azt, amit egy betanított munkás is el tud végezni, sőt egy segédmunkás is, magasabb órabérért!” (Karbantartó-lakatos, nem tanul tovább.)

„A szaktárgyak anyaga nem tart lépést a technika fejlődésével.” (Szakközépiskolában továbbtanuló gépszerelő.)

A régi tanműhely a hajdani reptéren. Kalapács készül, reszelővel, ugyanúgy, mint a szakma óskorában is. A lakatosnak ugyanígy reszelni tudnia kell. Az oktatás színvonalát nem lévén szakember, nem tudom megítélni.

A régi tanműhely mellett épül már az új. Bármelyik modern negyüzem felvállalná. Talán majd ott...

Út a legendáriumból a valóságba.

Lapszéli jegyzetek a füzetemből:

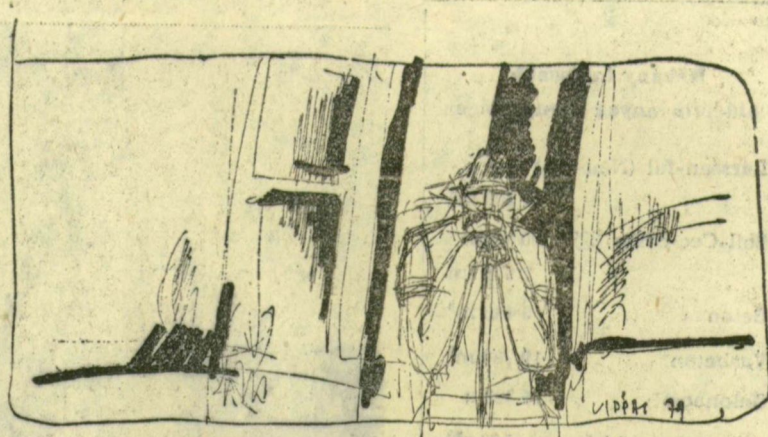
1. A hatszázasba nem inasok járnak, hanem diákok. 2. A jövőd munkásosztályának helyzete, tudása, várható helye egy iskolai látogatásból nem jósolható meg. 3. A fiatal munkásokat különféle kényszerek mozgatják, és motiválják. 4. Találkoztam több olyan tanárral, aki a hatszázasban végzett... 5. Móra Ferenc novelláját minden gyereknek kívülről meg kellene tanulnia.

Ez minden. Visszafelé jövet a repülőtéren tanműhelyből, a kapuban rámkialt a portás:

— Pótvizsgára?

Bólintok. Rengeteg buta, romantikus képzet él bennünk, melyeket sokszor elfelejtünk szembesíteni a valósággal. Pótvizsgáznunk volna már illő inas-ügyben.

PETRI FERENC

LIPPAI TAMÁS RAJZA

Somogyi-könyvtári műhely

„Bűbájoskodunk” — így a könyvtárigazgató-író, Tóth Béla. Szívesen kisajátítanám könnyedszép szavát, megtanulnám hozzá azt a kis kesernyős-vidám somolygást, amivel kíséri. De hát — ezt mondani és így: az ő jussa. Hogy mire mondja? Miért mondhatja?

Hogy író került a Somogyi-könyvtár élére, kifejeződött a szándék: hadd folytatódjon a hagyomány; hadd legyen megint írástudó ember annak az intézménynek a vezetője, amelytől okkal-joggal várjuk, hogy vidékünk egyik kulturális központjává, szellemi műhelyévé váljon. (A műhelyteremtés példái? Nagyokat mondhatunk szerencsére, még ha mindössze három nevet sorolunk is: Reizner, Móra, Tömörkény.) Amikor megyére terjedő feladatokat kapott a könyvtár, 1973-ban, irányítóinak és munkatársainak jóformán minden idejét és energiáját fölfalta az átszervezés végrehajtása, a vele járó aprómunka. Amit csak megszokásból nevezhetünk aprónak, azért, mert olyanforma, mint a házalapozás: a kívülállónak nem mutatkozik, hajlamos hát azt hinni, nem is fontos az efféle munka. Pedig a fundamentumon áll meg a ház.

Az aprómunkával két év alatt kirajzolt és megszilárdított alapokra nem hivatkozód, de formás és jól funkcionáló szellemi építmény került. Mostanában már csak az nem veszi észre, aki nem akarja.

Szorosan vett közművelődési könyvtárgyi feladatoknak ellátásán kívül a Somogyi-könyvtár összegyűjti és közkinccsá teszi a táj szellemi kincseit. Azonkívül, hogy a szaktudományos munka tisztességes elvégzésével folyamatosan kiszolgálja a könyvtárhaználókat, az olvasókat és a kutatókat, szervezi, vonzza a szellem embereit. Fölkutatja az értékeket, és azokat, akik értenek valamihez; inspirációkat ad munkálkodásukhoz és napvilágra segíti, mindenki megismereti az eredményeiket. Mi a cél? Ne vesszen el ami érték; jobban ismerjük a helyet, ahol élünk, az embereket, akikkel együtt élünk, önmagunkat. Hadd kössön bennünket egyre több és erősebb szál ide, „a mi hazánkhoz”.

Mármost: hogyan él meg, mit produkál ez a határozott céltudat és tettekre akarát?

A Somogyi-műhelyben „kidajkálják” az egyes tudományágakat gazdagító tanulmányokat, szellemi értékeket, amelyeknek témája-tárgya e tájhoz kötött. Helyismereti, néprajzi, történelmi, etnográfiai munkák egész sora lát napvilágot a könyvtár kiadványaiban, olyan kincsek, amelyek érdemesek a fölmutatásra, de az országos kiadók látóterében a széleken vannak. Itt, a déli szélen viszont becsülhetjük, hogy a Somogyi-könyvtári műhely című, negyedévenként megjelenő folyóiratban a szegedi helyismereti tanulmányok rendre megjelenhetnek. A Somogyi-könyvtár kiadványai című sorozat évi 2–3 kötete: vagy bibliográfia, vagy irodalmi antológia,

vagy tanulmánygyűjtemény. A Csongrád megyei könyvtári füzetekben néprajzi, helytörténeti, irodalmi tanulmányok, bibliográfiák, repertóriumok látnak napvilágot. Az irodalmi és egyéb évfordulók indítékot is adnak, köteleznek is értékes könyvek produkálására (emlékezzünk csak az Ady-centenáriumra, a Móra-évfordulóra megjelent kiadványokra, A szegedi nagy árvíz képekönkönyvére; most munkaközösség dolgozik a könyvtártörténeti monográfián, amely az alapítás 100. évfordulójára készül el.) De ha lehet, szívesen gondoznak technikátörténeti, természetföldrajzi és még ki tudja, milyen tárgyú munkákat is. Készül például a madármonográfia, az országban sincs hasonló, a Dél-Alföld madárvilágát térképezi fel, tudományos, természetvédelmi céllal; talán karácsonyi ajándékba kapjuk A szegedi vasműveltség című albumot, amely megörökítve a kézműves csodákat az árvíz pusztította, kevés műemlék város múltját segít megismerni, megtartani. A szép könyv meg a táj szerelmeseinek polcain pompázhatnak a hasonló kiadások, például az Emleklapok Csongrád múltjából, Móra Aranyászó báránya, a félgyeházi megbízásra készült Móra István: Hazaemlékezések. Háromezer példányra tervezik József Attila: Szépség koldusa című verseskönyvének hasonmáskiadását; az eredeti háromszáz példányban jelent meg. Németh László Váráshelyre írt leveleinek gyűjteménye is nyomdakész, jövőre talán kézbe vehetjük, akár csak azt a módszertani kötetet, amely Szeged történetének tanítását illeszti az iskolai történelemoktatásba.

Hogy kiadót kapjon az arra érdemes munka, ne menjen veszendőbe ami életrevaló és hatni képes — küszködnek a bürokráciával, az anyagi gondokkal, érvelnek okos szóval, türelemmel, kérnek és vállalnak nagy munkát — köszönömért. Ilyen okok miatt került az iménti föl-sorolásba az a néhány „talán”, jelezze, pénzszűke és értetlenkedés is nehezíti néha a Somogyi-könyvtár kiadványpolitikájának a tervek szerinti megvalósítását.

A kiadványok gondozója, a legtöbbnek a szerkesztője, többnek az írója Péter László, a könyvtár tudományos főmunkatársa. Szaklapokban rendszeresen publikál tanulmányokat Gyuris György és Reguly Ernőné. Tóth Béla mint könyvtárigazgató és mint az írószövetség helyi csoportjának titkára, nemigen válassza el egymástól — szerencsére — a könyvtár-tudomány-, valamint az irodalom-szerzői feladatait. Így hát: tehetséggel, a szolgálat vállalásával, a megkapott lehetőségek használatával, kis pénzzel és sok munkával addig „bűbájoskodtak”, míg elérték, hogy a Somogyi-könyvtár most valódi műhely; mozgósítja, összpontosítja a szellemi erőket, helyet, teret ad az alkotó munkálkodásnak.

SULYOK ERZSÉBET

Sárándi József

Idegenség

Ne téj sehoá vissza hol boldognak hitted magad
Egykori jelenlédre mára emlék üres forma
Hült helyedre lelsz a kiegészített sivar városokban
Lehangolt díszlet a szeretkezések parkja háza
A régi szobák kicserélt tapétái s a poszterek
idegen izzásokat zárnak körül

Kihalsz mielőtt végleg eltávoznál
s miként a korosztályuk túlélő öregek
megnyugszol betöltvén küldetésed

Domján Gábor

Öledben

Megpihenve,
mint kényes, szép-ívű vad,
aki az erdő levélfényében járt puhán,
ételre s szerelemre vadászott — jó itt.

Jó itt, mint tisztáson,
ahol megörzö füvek zöldjéhez simulva
reményét tanulja az ember, hallgatódzik.

De jó itt akkor is,
ha kékje részegen lobban egének,
jövője borzalmakra példa, s lehunyt szemhéja
mögött emlékké csöndül az erdő, tisztás, ég...

Ó, nagyon jó most az öledben!
Mégsezőpül, szelíd a félelem, akár az április.